

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ АРТИСТИЗМУ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИМ УДОСКОНАЛЕННЯМ ЗІ СТУДЕНТАМИ

EFFECTIVENESS OF THE USE OF ARTISTRY COMPONENTS BY MEANS OF CHOREOGRAPHY IN THE PROCESS OF SPOTS AND PEDAGOGICAL IMPROVEMENT OF STUDENTS

У статті визначається ефективність засобів артистизму, які входять до переліку компонентів хореографії на заняттях спортивно-педагогічним удосконаленням (СПВ) відділення спортивної гімнастики зі студентами.

Аналіз досліджень показав, що теоретичні засоби, характеристики, сутність, структура і технологія формування професійної культури вчителя важливі у процесі навчання студентів закладів вищої педагогічної освіти. Фахівці активно вивчають проблеми як педагогічної майстерності, так і артистизму.

У роботі систематизовані компоненти артистизму під час занять хореографією, що представлені у вигляді «тренінгових систем» (стретчинг, танцювальна імпровізація, жести і рух тіла, танок, мова жестів, екзерсис).

Проведено анкетування (двадцять питань) щодо застосування артистичної тематики серед двадцяти студентів факультету фізичного виховання, а також двадцяти вчителів фізичної культури ЗОШ м. Слов'янська. Узагальнені дані проводились за двобальною шкалою.

У вчителів кращі результати були отримані щодо таких питань: «Чи знайомі Ви із системою К. Сманіславського?» – 70%, «Чи застосуєте Ви у своїй роботі «жести і рухи тіла?»» – 60%, «Чи застосовуєте Ви у своїй роботі танок?» – 60%, «Чи спроможне мистецтво актора викликати чуття?» – 65%, «Чи використовуєте Ви у своїй роботі елементи сценічної дії?» – 65%.

Проведені аналіз і узагальнення літературних джерел виявили позитивне ставлення до застосування в навчальному процесі театрального мистецтва, професійної майстерності та тренінгів.

Проведене анкетування показало, що, ураховуючи професійний досвід роботи, кращі результати з анкетування мали вчителі фізичної культури. Це свідчить про те, що вони у своїй роботі застосовують наведені засоби і компоненти під час проведення заходів, змагань, свят, вікторин, концертів, інших форм і елементів артистизму. У результаті проведеного дослідження були запропоновані засоби і методи, які представлені у вигляді компонентів артистизму.

Ключові слова: компоненти артистизму, хореографія, тренінги, складники професійного самовдосконалення, саморозвиток, анкетування.

The aim of the article is to determine the effectiveness of the means of artistry that are included

in the list of components of choreography during the classes of sports and pedagogical improvement (SPI) of students at the Department of Artistic Gymnastics.

The analysis of researches has shown that theoretical means, characteristics, essence, structure and technology of formation of professional culture of the teacher are important in the course of training of students of establishments of higher pedagogical education. Specialists are actively studying the problems of both pedagogical skills and artistry.

In this research work the components of artistry are systematized during the choreography of the SPI group, the department of gymnastics. They are presented in the form of "training systems" (stretching, dance improvisation, gestures and body movements, dance, sign language). Choreographic training consists of various elements of movements, arranged in order of increasing complexity and it has the sequence of structure, and stages of learning movement.

A survey was conducted on 20 issues related to artistic topics among 20 students of the Faculty of Physical Education, and 20 teachers of physical education in comprehensive school in Sloviansk town. The generalized data were conducted on a 2 point scale.

Teachers had the best results from the following questions. Are you familiar with K. Smanislavsky's system – 70%, do you use "body gestures and movements" in your work – 60%, do you use a dance in your work – 60%, can the artist's skill evoke feelings – 65%, do you use elements of stage action in your work – 65%.

The conducted analysis and generalization of literary sources revealed a positive attitude to the application of theatrical art, professional skill, and trainings in the educational process.

The stages, periods, structure, and forms of the lessons are summarized in the educational process of students and teachers which help specialists to improve the efficiency and content of the lessons.

The survey showed that taking into account the professional experience, the best results of the survey were obtained by teachers of physical education. This indicates that they use the following components in their work for carrying out the events, competitions, holidays, quizzes, concerts, and other forms and elements of artistry. As a result of the study, tools and methods were proposed, which are presented in the form of components of artistry.

Key words: components of artistry, choreography, trainings, components of professional self-improvement, self-development, questionnaire.

УДК 378.015:796.012.656
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/25-1.9>

Борщов С.М.

канд. наук з фіз. виховання і спорту,
доцент кафедри теоретичних,
методичних основ фізичного виховання
і реабілітації
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Постановка проблеми в загальному вигляді. Як свідчать фахівці з педагогіки, психології та фізичного виховання і спорту, проблеми артистизму, педагогічної майстерності малодосліджені. Не мають належного теоретичного обґрунтування компоненти

артистизму як у сутності структур і технологій, так і у формуванні професійних компетентностей майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту.

Останнім часом хореографічна підготовка студентів відіграє значну роль у структурі освіти Укра-

їни. Це передусім навчання артистичності, точніше вправи, які розвивають акторські здібності, та рольові ігри, що запозичені в театральній педагогіці та були з успіхом втілені в систему підготовки кадрів.

Незмінним залишається тільки те, що є однією з основних умов хореографічної освіти студентів, – наявність у навчальному процесі комплексу, а в нашому випадку тренінгових засобів із стретчинга, танцювальної імпровізації, жестів, рухів, танцю, танцю як мови жестів, екзерсису.

Заняття з хореографічного тренінгу складаються з різноманітних елементів рухів, розташованих у порядку висхідної складності, тобто мають свою послідовність, структуру й етапи навчання рухової дії [1; 2; 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні засоби, характеристики, аналіз, сутність, структура і технологія формування професійної культури вчителя важливі у процесі навчання студентів закладів вищої педагогічної освіти. На цьому наголошують такі дослідники, як І. Зязюн, В. Радул, О. Барабанщиков, О. Гармаш, С. Сисоєва [5].

Відома теорія і методика К. Станіславського є добрим здобутком для підготовки акторів, а також фахівців із фізичного виховання і спорту. Е. Барбіна зазначає: «Шляхи спеціального психофізичного тренінгу, в основі якого лежить відомий вислів К. Станіславського «Підсвідоме через свідоме, мимовільне через довільне». Цей вислів теорії «фізичних дій», яку він розробив, вніс в арсенал педагогічних засобів систему вправ із приведення організму в такий стан, за якого досягається виконання будь-якої рухової дії. Висловлювання є дуже точним для педагогічної дії, тому що вчитель, як ми знаємо, є і актор, і режисер, і виконавець водночас, до того ж, занурившись у професійну ситуацію, він не може своєчасно передбачити, як поводитимуть себе його партнери. Зазвичай учитель не завжди є учасником режисерського чи акторського ансамблю, педагогів у школі, закладу дошкільної освіти» [7].

Проблему аналізу та характеристику формування професійно-педагогічної майстерності висвітлено у психолого-педагогічних дослідженнях В. Корощкова, О. Пискунова, Ю. Азарова, О. Абдулової та ін. [8].

Фахівці з педагогіки, психології та фізичного виховання і спорту активно вивчають проблеми як педагогічної майстерності, так і артистизму, серед таких дослідників В. Огульчанський, В. Пануча, О. Булатова, Б. Шиян [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні зміни у сфері освіти ведуть до необхідності пошуку нових шляхів розвитку особистості студентів, найбільш повного розкриття їхнього творчого потенціалу. У педагогічній діяльності питання розвитку артис-

тизму та сценічних умінь визнаються актуальними і висвітлені в роботах цілої низки дослідників, а саме: О. Апраксиної, Л. Майковської, К. Федорової, Г. Гаріпова й ін. [4]

У них розглядаються різні аспекти проблеми виховання і розвитку артистизму, проте проблема розвитку артистизму у студентів факультетів фізичного виховання (на прикладі спортивно-педагогічного вдосконалення (далі – СПУ) відділення спортивної гімнастики (хореографія)) малодосліджена.

Проблема полягала в пошуку та виборі педагогічних умов, що сприяють ефективному розвитку артистизму у студентів на заняттях СПУ.

Мета статті – з'ясувати ефективність застосування компонентів артистизму засобами хореографії у процесі занять спортивно-педагогічним удосконаленням відділення спортивної гімнастики (хореографія).

Виклад основного матеріалу. Наше дослідження проведено із двадцятьма студентами ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» факультету фізичного виховання відділення спортивної гімнастики та двадцятьма вчителями фізичної культури ЗОШ м. Слов'янська. Серед студентів брали участь юнаки й дівчата віком від 17 до 20 років, що регулярно відвідують заняття (тричі на тиждень по 90 хвилин), та вчителі фізичної культури віком від 20 до 64 років, що займаються професійною діяльністю.

У результаті проведеного дослідження були запропоновані засоби і методи, які представлені у вигляді компонентів артистизму.

Стретчинг розвиває рухливість у суглобах і підвищує амплітуду рухів. Назва походить від англійського слова “stretching”, що означає практику розтягування і розслаблення. Для досягнення високих спортивних результатів у спортивній гімнастиці під час тренувань, змагань важливий рівень рухової підготовленості спортсмена засобами хореографії. Це низка загальнорозвивальних вправ, спрямованих на вдосконалення гнучкості, розвитку рухомості в суглобах. Зазвичай це загальновідомі вправи, їх використовують у ранковій гімнастиці, розминці, а також як засіб підготовки в багатьох видах спорту.

У спортивній гімнастиці використовують два різновиди вправ, під час виконання яких відбувається подовження та розтягування м'язів, а саме:

балістичні – це махові рухи руками і ногами, згинання і розгинання тулуба звичайно виконують і з великою амплітудою і значною швидкістю;

статичні вправи – коли з допомогою повільних рухів (згинання і розгинання тулуба й кінцівок) стають у різні пози, гімнаст тримається так протягом 5–30, іноді навіть 60 секунд і більше.

Для розвитку у студентів природних здібностей, зокрема і творчих, розвивається також ціле-

спрямованість, активність, творча діяльність особистості, що базується на науковому знанні відповідних законів, принципів і правил. Такий процес може активізуватися особливо інтенсивно на заняттях з хореографії під час танцювальної імпровізації як тренінгу.

Імпровізація (від латинського "improvisus") – непередбачуваний, неочікуваний метод творчості (у деяких видах мистецтва передбачає створення комбінацій у процесі вільного фантазування, експромту). Імпровізація у спортивної гімнастиці передбачає глибоку внутрішню роботу, розвиток особистості й індивідуальності, цим відрізняється від «чистої» техніки танцю. Цей термін передбачає співтворчість із тілом, визнання значущими попередньо оформлених задумів, досвіду і хвилинних імпульсів.

За словами К. Станіславського, «імпровізація активізує несвідому потенцію художника, вона позбавляє розум від інертності, освіжає, дає життя й безпосередність нашій творчості <...>» [7, с. 234–235].

Жести є однією із давніших форм передавання думки, багато елементів із мови жестів є буденними для людини. Жести є не рухами тіла, а рухами душі, які повідомляють про те, що людина в цей момент відчуває, а звичний для когось жест свідчить про риси характеру [7]. Жести проявляються у вигляді лише мимовільної жестикуляції.

Танець – найдавніше мистецтво, зміна свідомої і позитивної реальності у древніх завжди відбувалася в музиці і танці. Фактично танець – вічний супутник життя людини, був упродовж всієї історії людства. Танець завжди є способом вираження духовного світу, гармонійного розвитку. Гармонійні рухи і пози, пластична виразність і міміка, динаміка, темп і ритм, малюнок танцю є основними виразними засобами людини.

Аналіз танцю з погляду психології дозволяє виявити багато важливої і цінної інформації про людину, про її індивідуальні особливості, про її відносини із зовнішнім світом. За допомогою танцю виражаються думки, почуття, розкривається стосунки людей, їхні характери, образи героїв, ідея композиції.

Хореографічне мистецтво протягом багатьох років утверджувалося і розвивалося на основі класичного, народного, сучасного, бального і спортивного танцю, шляхом удосконалення процесу навчання танців, нині потребує розроблення нових ефективних засобів технічного освоєння складних хореографічних рухів [6]. У танці проявляється відкритість внутрішнього світу, прагнення до новизни. Танцювальні жести можуть означати багатогранність понять. За словами авторитетного фахівця з індійського мистецтва Анапда Кумараскавалі, «танець виражає основоположний принцип мови, яка базується на природних і виразних рухах».

Екзерсис (тренінг) – хореографічні вправи в певній послідовності біля опори чи на середині залу. Навчання студентів артистизму вимагає виконання вправ для тренування тіла. Увесь екзерсис під час виконання класичного, народного, сучасного, бального і спортивного танцю необхідний для правильної постановки корпусу, координації, стійкості, розвитку м'язів і м'язової пам'яті, зміцнення суглобо-м'язового апарату. Отже, головне завдання екзерсису полягає в тому, що професійно підібрані регулярно повторювані тренувальні вправи розвивають тіло виконавців і допомагають навчитися більш складним рухам [5].

Для проведення дослідження було складено анкету із 20 питаннями. Результати анкетування свідчать, що кращі показники у 20 студентів із таких питань: «Мати образ» – 55%, «Застосовувати у своїй роботі стретчинг» – 65%, «Необхідність у навчанні абстрактного мислення» – 55%, «Наявність на занятті спортивною гімнастикою фізичної та психічної змістовності» – 60%, «Артистизм як необхідний компонент навчання» – 50%.

Серед 20 викладачів кращі результати були отримані з таких питань: «Чи знайомі ви із системою К. Станіславського?» – 70%, «Чи вважаєте ви творчий результат необхідним компонентом?» – 55%, «Чи застосовуєте ви у своїй роботі жести і рухи тіла?» – 60%, «Чи застосовуєте ви у своїй роботі танець?» – 60%, «Чи спроможне мистецтво актора викликати почуття?» – 65%, «Чи використовуєте ви у своїй роботі елементи сценічної дії?» – 65%.

Висновки. Проведений аналіз наукової літератури виявив позитивне ставлення до застосування в навчальному процесі театрального мистецтва професійної майстерності та тренінгів.

Структурно розроблені компоненти артистизму на заняттях спортивно-педагогічним удосконаленням є дієвим засобом хореографічної підготовки студентів (як юнаків, так і дівчат).

Проведене анкетування показало, що завдяки професійному досвіду роботи кращі результати анкетування виявилися у викладачів із фізичної культури. Це свідчить про те, що вони у своїй роботі застосовують ці засоби (компоненти) під час проведення заходів, змагань, свят, вікторин, концертів.

У перспективі є доречним продовжувати дослідження щодо пошуку шляхів підвищення ефективності занять зі спортивно-педагогічного вдосконалення майбутніх учителів фізичної культури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борщов С., Бондарчук В. Формування педагогічного артистизму на уроці фізичної культури в загальноосвітній школі. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : збірник наукових праць. Сєверодонецьк, 2017. Вип. 2 (77). С 20–29.

2. Борщов С., Бондарчук В. Обґрунтування компонентів артистизму в процесі занять спортивною гімнастикою (розділ хореографії) зі студентами. *Актуальные научные исследования в современном мире*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вып. 3 (47). С. 15–21.

3. Булатова О. Педагогический артистизм : учебное пособие для студентов. Москва : Академия, 2001. 240 с.

4. Дуранов М. Профессионально-педагогическая деятельность и исследовательский подход к ней : монография. Челябинск : ЧГАКИ, 2002. 276 с.

5. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І. Зязюн. 2-е вид. Київ : Вища школа, 2004. 286 с. С. 92–111.

6. Сосина В. Хореографія в гімнастиці. Київ : Олімпійська література, 2009.

7. Станиславский К. Работа актера над собой. Москва, 1990. 344 с.

8. Язловецька О., Шевченко О. Педагогіка фізичного виховання та спортивної діяльності : навчальний посібник. Харків, 2018. 404 с.